

למה צריך בית ספר? הפעלה מאתגרת לתלמידים/ות ולמורה!

כבר הרבה שנים, בית-הספר הוא יעד למתקפות מכיוונים שונים: טוענים, בין השאר, שהידע נמצא זמין ברשת האינטרנט ויש פתרונות טכנולוגיים טובים יותר לרכישת ידע מאשר בית ספר, שבית הספר לא מספק גירויים פסיכולוגיים מתאימים ללמידה, שהוא יוצר קונפורמיזם חברתי ושמרנות פוליטית, שבמקום לצמצם פערים – הוא מרחיב אותם, ועוד.

בעלון זה, אנו שמחות להמליץ ולשתף על מערכים שכתב **רענן שמש פורשנר – למה צריך בית ספר?** את רענן הכרנו בכנס קדמה האחרון "להיות מורה עם אג'נדה", ואת המערכים הוא הגיש כעבודת סיכום של הכנס. רענן הוא מחנך ומורה להיסטוריה מלמד בתיכון ליד"ה בירושלים. (4 מערכים של 45 דקות כל אחד).

את השאלה החשובה הזו מעלים, לא מעט, גם תלמידים ותלמידות, ולא תמיד אנו נותנים לה את תשומת הלב הראויה. המערכים שרענן מציע הם הזדמנות מעולה לקיים דיון מובנה וחוייתי שלוקח אותנו לשאלות של מה מטרת החינוך, האם יש חלופות טובות לבית-ספר, ומהו בית הספר האידיאלי?

רענן שמש פורשנר: "בחרתי לבחון את ההנחות הסמויות העומדות מאחורי המוסד העיקרי בחייהם של התלמידים והתלמידות: בית-הספר. בחרתי דווקא במוסד הזה בגלל אופיו הדואלי: מצד אחד הוא מוסד נפוץ שמלווה את רוב ילדי העולם למשך שנים רבות, נדמה שכולם יודעים מה זה בית-ספר ושהוא פועל בכל מקום באותו אופן. מן הצד השני יש דגמים רבים של בתי-ספר וקבוצות שונות באוכלוסייה בוחרות או מקבלות בתי-ספר שונים, עם הנחות יסוד ואמצעי הוראה שונים ומגוונים.

נקודת המוצא של השיעורים תהיה השאלה "למה צריך בית-ספר?", ותחומי הידע העיקריים שאותם ארצה ללמד יוצגו כתשובות שונות לשאלה הזאת מנקודת מבט היסטורית, פילוסופית וסוציולוגית. לא סתם בחרתי בתחומי ידע אלה, הם הכלים העיקריים שיכולים לשמש לחשיפה ביקורתית של הנחות יסוד מקובלות. בית-הספר הוא מוסד נפוץ, אך מהותו וההיגיון שלו נסתרים. למרות שבית-הספר מהווה חלק משמעותי מסדר יומם ומחיי התלמידים, אין להם אפשרות רבה להשפיע על מבנהו או על ההתנהלות בתוכו. חשיפת התלמידים לשאלות שיעמדו בבסיס השיעורים תסייע להם לחשוב על השאלה האם ובאיזה אופן הם מעוניינים להביא לשינוי המציאות הבית-ספרית שלהם ושל החברה."

שיעור 1: מהו בית-ספר? (שיעור אחד 45 דקות)

משימה פרטנית: ציירו ב"ס רגיל". בציור התייחסו גם למבנה וגם

לאנשים בבי"ס. (10 דקות)

בזוגות: השוו בין הציורים. כתבו נקודות דמיון ושוני. (10 דקות)

במליאה: האם היה שוני רב בין הציורים? מה הופך ב"ס ל"רגיל"?

לדוגמא: כיתה, מחברות, תלמידים, מורה, שיעורים, הפסקה, חצר, לוח

ועוד. את התשובות אפשר לכתוב על הלוח. (5 דקות)

פעילות: מי שרוצה מוזמנת למחוק מהלוח דברים "לא חיוניים" לבי"ס (יש לנמק!).

בחינה של מה שנשאר על הלוח – זה המינימום של ב"ס לדעת הכיתה. (5 דקות)

פעילות: מחלק פתקים עליהם התלמידים יכתבו דימויים לבי"ס, הם צריכים להתחיל ב"בית-ספר זה כמו...". את הפתקים

עליהם לתלות על הלוח לפי החלוקה הבאה: דימויים שליליים, דימויים חיוביים ודימויים ניטרליים. (10 דקות)

סיכום: אם הרבה מהדימויים שליליים, אז למה בכלל ב"ס? (5 דקות)

בית ספר בפילנד

שיעור 2: תשובה ראשונה לשאלה – היסטוריה ביקורתית של החינוך (שיעור אחד 45 דקות)

פרונטלי: התשובה ההיסטורית – מתי ולמה בנו בתי-ספר? היסטוריה של בית-הספר ב-5 דקות (נספח 1).

דיון בקבוצות קטנות: קראו את סיפורו של ברטולד ברכט "אילו הכרישים היו בני אדם" (נספח 2).

דונו: לאור מה שלמדנו על ההיסטוריה של בתי-ספר, את מי לדעתכם מייצגים הכרישים ואת מי הדגים? האם דעתו של המחבר על בתי-ספר חיובית או שלילית? את האינטרסים של מי בית-הספר משרת? (10 דקות)

על סמך הטקסט והדיון נסחו מסקנה (לא חייבים להסכים איתה):

בתי-ספר קיימים בשביל...

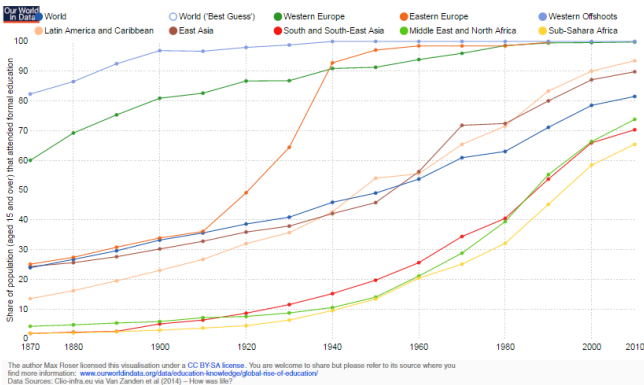
תשובה שניה לשאלה – הזכות לחינוך

עד כאן אירופה, בואו נראה מה קרה בשאר העולם.

פעילות בקבוצות קטנות עם מחשב: צפייה בגרף

האינטראקטיבי השני באתר: זהו גרף שמראה לפי יבשות ובכל העולם כמה אחוזים מהאוכלוסייה הלכו לבתי-ספר יסודיים לפחות מסוף המאה ה-19 עד ימינו. לחצו על שם האזור בעולם שאותו תירצו לבחון (שימו לב שהגרף בצבע הכתב ושהעיגול שליד שם האיזור מלא). כתבו 5 מסקנות מהגרף, התייחסו ליבשות שונות. (10 דקות)

Population having attained at least basic education by region, 1870-2010 – OECD (2014)*

דונו בקבוצה: באפריקה היום רק 65% מהילדים הולכים לבית-ספר יסודי. שערו מדוע. האם הייתם רוצים להתחלף עם

הילדים שלא הולכים לבי"ס (זכרו את כל הדימויים השליליים שכתבתם על בי"ס)?

צפו: קטעים נבחרים מנאומה של מלאלה יוספזאי (סרטון – נספח 3, טקסט – נספח 3). האם דעתה על בתי-ספר חיובית או

שלילית? מדוע? אינטרסים של מי בתי-ספר משרת לדעתה ובמי הם פוגעים?

קראו את הסעיף על הזכות לחינוך בהכרזת זכויות האדם (נספח 4).

על סמך הטקסט והדיון נסחו מסקנה (לא חייבים להסכים איתה):

בתי-ספר קיימים בשביל...

סגירה במליאה: מבולבלות, מבולבלים? אז איזה מהמסקנות נכונה? האם הן בכלל סותרות או משתלבות? האם בתי ספר

נועדו לממש אינטרסים של בעלי הכוח בחברה או שהם נועדו לממש את הזכות לחינוך לכולם? (5 דקות)

שיעור 3: אידיאולוגיות על בחינוך (שני שיעורים בני 45 דקות כל אחד)

חלק ראשון: תשובה לאחות הקטנה (25 דקות)

פעילות אישית: אחותכם הקטנה קמה הבוקר ושאלה אתכם "למה אני צריכה ללכת לבי"ס"? עליכם לכתוב לה מכתב

תשובה. (5 דקות)

במליאה: מקריאים חלק מהתשובות, אני כותב על הלוח מושגים מכלילים שעולים מהתשובות (כגון: צריך, אין ברירה, חשוב,

כדאי לך, מעניין, עוזר וכו').

עדין לא נרשמת לעלון שלנו? | לחצו כאן לקבלת חומרי השראה והפעלות לתיבת המייל שלך!

הסבר: לתשובות שלכם אפשר לתת כותרת-על. ננסח מעט שונה את השאלה ונשאל "בית-ספר קיים בשביל...?". יש פילוסופים של החינוך שטוענים שיש רק שלוש תשובות אפשריות: 1. בית הספר קיים בשביל החברה (כותב מעל מילים כמו "צריך", "אין ברירה"...); 2. בית הספר קיים בשביל התרבות (כותב מעל מילים כמו "חשוב"...); 3. בית הספר קיים בשביל היחיד (מעל מילים כמו "מעניין", "עוזר"). ניתן להם שמות ונאפיין אותם:

● **סוציאליזציה** - החברה במרכז

תפקיד החינוך: הכנה להשתלבות חברתית. צרכי החברה מנחים את החינוך. יש ללמד את התלמידים את התפקידים החברתיים השונים.

● **אקולטורציה** - התרבות במרכז

תפקיד החינוך: להפוך את האדם לבן תרבות גבוהה. את החינוך מנחה התפיסה מהי תרבות ראויה, לא כל אדם הוא בן תרבות - צריך לחנך אותו להבחין מה איכותי וטוב ומה נחות.

● **אינדיבידואציה** - היחיד במרכז.

תפקיד החינוך: לממש את הפוטנציאל של כל אדם. מה שמנחה את החינוך הוא ההכרה בייחודיות של כל אחד, אין חינוך אחד - מה שקובע את התכנים ואופן הלימוד זה רצונותיו ואופיו של התלמיד.

דיון במליאה: בית-הספר שלנו - איזה אידיאולוגיה לדעתכם/ הוא מממש בעיקר? הסבירו. מה אתם/ן חושבות/ים על זה?

חלק שני: בניית בית-ספר אידיאלי (65 דקות)

במליאה. הוטל עליכם לבנות בי"ס, מההתחלה - אתן/ם לא

מחויבות/ים לכלום.

על איזה שאלות עליכם לענות כדי להצליח? שימו לב ניתן

לשאול כל דבר.

לדוגמא, אתם לא חייבים לשאול "מה תהיה תכנית

הלימודים?", אפשר לשאול "האם תהיה תכנית לימודים?" וכו'.

פעילות בקבוצות בינוניות: עליכם לתכנן את בית הספר

האידיאלי:

- צירו את המבנה של בית-הספר.

- התייחסו לתכנים: מה לומדים וכיצד?

- התייחסו לקהל היעד: האם יש סינון ומיון בקבלת תלמידים? כיצד נבחרים המורים?

האם בית הספר נבנה כך שיתאים לאוכלוסיות שונות (בעלי מוגבלויות, עולים חדשים, תלמידים/ות ממעמד כלכלי נמוך

וכו')?

- תארו יום בחייה של מורה בבי"ס.

- תארו יום בחיי תלמידה.

עיבוד בקבוצות קטנות: איך הייתה החוויה? האם הייתם מעוניינים לקבל על עצמכם משימה שכזאת? האם שאלו אתכם

פעם איך הייתם רוצים שבית הספר שלכם יראה ויפעל?

במליאה: כל קבוצה מציגה את העבודה שלה. גם אם היא במצב חלקי ולא שלם.

אחרי הצגת העבודות: נסו לאבחן איזה אידיאולוגיה מהשלוש שלמדנו משקפת את בית-הספר האידיאלי שבניתם.

סגירה: אחרי שקיבלנו תשובות שונות לשאלה "למה בית-ספר?" הגיע התור של כל אחד ואחת מכם/ן לנסח בכתב תשובה

קצרה לשאלה. את התשובות נתלה בכיתה.

